

JAMIYATNING DOLZARB MUAMMOLARINI O'RGANISHDA FANLARARO INTEGRATSIYANING ISTIQBOLLARI

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

2025-yil 15-noyabr

www.buxdu.uz

Ismatova Dilafroz To'ymuratovna OILADA FARZAND TARBIYASI: OTA-ONALARNING PSIXOLOGIK MAS'ULIYATI VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR	153
Qodirova Dilnoza Murtazoyevna TALABALARDA PROFESSIONAL IDENTIFIKATSIYA JARAYONINING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI	157
Rustamov Shavkat Shuxratovich TALABALARDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK JABHALARI	161
Musinova Nozira Mirzadjanovna OILA TARBIYASIDA MILLIY AN'ANALAR VA QADRIYATLARNING SHAXS RIVOJLANISHIDAGI ROLI	164
Xasanova Reymajon Masharipovna BOSHLANG'ICH TA'LIMDA FANLARARO INTEGRATSIYA ORQALI IXTIYORIY DIQQATNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEKANIZMLARI	167
Ubaydullayev Nuriddin Toxir o'g'li PEDAGOGLARNING YANGI JAMOAGA MOSLASHISHINING UTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	169
Jangabayeva Dildora Muborakovna TALABALARNING KOGNITIV KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	171
Ubaydullayeva Naziraxon Fazliddinovna CTF METODIKASI ASOSIDA KIBERXAVFSIZLIKNI O'QITISHDA TALABALAR STRESSINI LOGOTERAPIYA YONDASHUVI ORQALI BARQARORLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK MEKANIZMLARI	174
Quliyev Yorqin Karimovich PSIXOLOGIK XAVFSIZLIK – OLIY TA'LIM TALABALARINING O'QUV FAOLIYATIGA DAXLDORLIGINING ASOSIY OMILI SIFATIDA	178
Fayziyeva Umida Asadovna BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KASBIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV KO'NIKMALAR VA UTIMOY-PSIXOLOGIK MUHITNING TA'SIRI	184
Teshayev O'lmasjon Isomiddin o'g'li TALABALARDA KASBIY MAHORAT SHAKLLANISHIDA TA'SIR KO'RSATUVCHI PSIXOLOGIK JIHATLAR	188
Axmadoy Nazirjon Rahmat o'g'li O'SMIRLARDA KONSTRUKTIV XULQ-ATVORNI SHAKLLANISHNING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI	193
Mirzayeva Shaxida Abidinabiyevna ZAMONAVIY TA'LIM MUASSASALARIDA STRATEGIK REJALASHTIRISH	196
Turolova Malika Axmatovna TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITUVCHILARNING KASBIY MOTIVATSIYASINI OSHIRISHDA RAHBARLIK USULLARINING PSIXOLOGIK AHAMIYATI	198
Bobomurodova Sokina Aribkulovna TA'LIM MUASSASALARIDA RAHBAR VA PEDAGOGLAR O'RTASIDAGI SAMARALI KOMMUNIKATSIYA PSIXOLOGIYASI	200
Abdullayev Feruzbek Maqsud o'g'li TALABA SHAXSINING O'QUV FAOLIYATIDAGI FAOLLIGINI OSHIRISHDA O'QITUVCHI MULOQOT USLUBINING ROLI	203
Toirava Munavvar Murodullayevna	205

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, farzand tarbiyasi ota-onaning hayotdagi eng muhim vazifasidir. Zamonaviy psixologik va pedagogik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, tarbiya jarayonida mehr, ishonch, hurmat, muloqot va ijobiy namuna bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Har bir ota-ona o'z farzandini faqat nazorat qilish yoki jazolash orqali emas, balki tushunish, qo'llab-quvvatlash va birgalikda o'sishga yordam berish orqali tarbiyalashi lozim. Oilada sog'lom psixologik muhit yaratilgan taqdirda, farzand o'zini qadrlaydigan, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol va ma'suliyatli inson sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Shermuhamedova G. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
3. G'oziev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2018.
4. Jalolov J. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.
5. Erikson E. Childhood and Society. – New York: W.W. Norton, 1993.
6. Montessori M. The Absorbent Mind. – Oxford: Clio Press, 1998.
7. Fromm E. The Art of Loving. – New York: Harper & Row, 1956.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PQ-4307-sonli qarori – Oila institutini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risida'.

Qodirova Dilnoza Murtazoyevna

*Buxoro davlat universiteti psixologiya kafedrasida dotsenti,
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

TALABALARDA PROFESSIONAL IDENTIFIKATSIYA JARAYONINING PSIXOLOGIK DETERMINANTALARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda professional identifikatsiya jarayoniga ta'sir etuvchi psixologik determinantalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsiy qadriyatlar, o'zini anglash darajasi va kasbiy motivatsiya talabaning professional yo'nalishini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada shuningdek, psixologik qo'llab-quvvatlash va ta'lim muhiti identifikatsiya jarayonini faollashtirishdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: talabalar, professional identifikatsiya, psixologik determinantalari, o'zini anglash, kasbiy motivatsiya, ta'lim muhiti.

Аннотация. В данной статье анализируются психологические детерминанты, влияющие на процесс профессиональной идентификации студентов. Результаты исследования показывают, что личные ценности, уровень самопознания и профессиональная мотивация являются важными факторами в формировании профессионального направления студента. Кроме того, статья освещает роль психологической поддержки и образовательной среды в активизации процесса идентификации.

Ключевые слова: студенты, профессиональная идентификация, психологические детерминанты, самопознание, профессиональная мотивация, образовательная среда.

Abstract. This article analyzes the psychological determinants influencing the process of professional identification among students. Research findings indicate that personal values, level of self-awareness, and professional motivation are key factors in shaping a student's professional direction. Additionally, the article highlights the role of psychological support and the educational environment in facilitating the identification process.

Keywords: students, professional identification, psychological determinants, self-awareness, professional motivation, educational environment.

Kirish. Talabalarda professional identifikatsiya jarayoni ularning kelajakdagi kasbiy yo'nalishlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bu jarayon nafaqat kasb tanlash, balki

shaxsning o'zini anglash, qiziqish va qadriyatlarini aniqlash bilan bog'liq bo'ladi. Psixologik determinantlar, ya'ni shaxsning ichki psixologik xususiyatlari va tashqi ijtimoiy muhitning ta'siri, professional identifikatsiya jarayonini sezilarli darajada belgilaydi. Masalan, shaxsiy qobiliyatlar, motivatsiya, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va ota-onaning kasbiy tajribasi talabalarning kelajakdagi kasbga munosabatini aniqlaydi. Shuningdek, akademik muvaffaqiyatlar va ijtimoiy muhitdagi rollar ham professional identifikatsiyaga ta'sir ko'rsatadi. Talaba o'z qiziqishlari va ijtimoiy qadriyatlarini bilan kasbning talablarini solishtirganda, u o'zini qaysi yo'nalishda rivojlantirishini aniqlaydi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalarda o'z kasbini anglash va identifikatsiyalash jarayoni yosh va psixologik yetuklik darajasiga bog'liq. Shuning uchun ham universitetlar va oliy ta'lim muassasalari talabalarga professional yo'naltirish bo'yicha tizimli yordam ko'rsatadi. Professional identifikatsiya jarayoni shaxsiy va ijtimoiy omillar o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir natijasida yuzaga keladi. Shu tarzda, talabalarda kasbiy identifikatsiyani shakllantirish ularning shaxsiy rivojlanishi va kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatiga asos yaratadi.

Talabalarda professional identifikatsiya jarayonining psixologik determinantlari turlicha bo'lib, ularning har biri shaxsning kasbiy orientatsiyasiga bevosita ta'sir qiladi. Masalan, shaxsiy motivatsiya va ichki intilishlar talabaning kasb tanlashdagi faol pozitsiyasini belgilaydi. Shuningdek, o'ziga bo'lgan ishonch, stressga chidamlilik va muammolarni hal qilish qobiliyati ham muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy muhitning ta'siri, ya'ni do'stlar, ustozlar va oilaning qo'llab-quvvatlashi, shuningdek, professional rol modellari talabaning kasbga munosabatini shakllantiradi. Akademik yutuqlar va o'zini sinovdan o'tkazish imkoniyatlari talabaning o'z kasbini anglash jarayonini mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, psixologik determinantlar orasida qiziqishlar va qadriyatlar tizimi ham katta ahamiyatga ega. Bu jarayonda shaxsiy tajribalar va ichki qoniqish hissi kasbiy yo'nalish tanlashda asosiy rol o'ynaydi. Talabalar o'z kasbiy identifikatsiyasini shakllantirish jarayonida o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga harakat qiladilar. Psixologik determinantlar murakkab va o'zaro bog'liq bo'lib, ularni hisobga olish kasbiy yo'nalish bo'yicha samarali maslahatlar berish imkonini yaratadi. Shu tarzda, psixologik omillar talabalarda kasbga bo'lgan munosabatni yanada aniqroq va barqaror shakllantiradi.

Professional identifikatsiya jarayoni nafaqat shaxsning o'ziga xos psixologik xususiyatlari bilan, balki tashqi sharoitlar bilan ham belgilanadi. Universitetdagi ta'lim jarayoni, kurs va fakultet tanlovi, shuningdek, pedagoglarning yondashuvi talabaning kasbga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. O'z-o'zini anglash va kasbni tanlashdagi ijtimoiy tajriba talabaning qaror qabul qilish jarayonini yanada aniqlashtiradi. Shu bilan birga, talabalarda professional identifikatsiya jarayoni ijtimoiy ro'l modellari taqlid qilish orqali rivojlanadi. Psixologik determinantlar bilan birga, talabaning shaxsiy qadriyatlarini va ichki motivatsiyasini kelajakdagi kasbiy yo'nalishni belgilashda asosiy mezon hisoblanadi. Stress va muvaffaqiyatsizlikka qarshi chidamlilik, shuningdek, o'z-o'zini boshqarish qobiliyati ham professional identifikatsiyada katta ahamiyatga ega. Talabalar o'z kasbiy qobiliyatlarini sinab ko'rish va rivojlantirish imkoniyatlarini izlaydilar. Shunday qilib, professional identifikatsiya jarayoni talabaning shaxsiy va ijtimoiy hayoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularni muvaffaqiyatli kasbiy rivojlanish sari yetaklaydi. Shu nuqtai nazardan, psixologik determinantlarni chuqur o'rganish oliy ta'lim tizimida talabalarning kasbiy orientatsiyasini samarali qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Talabalarda professional identifikatsiya jarayonini o'rganishda Erik Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasi muhim o'rin tutadi. Eriksonning fikricha, yoshlar o'z shaxsiy identitetini shakllantirish jarayonida kasbiy identifikatsiya asosiy vazifalardan biridir. Bu nazariyaga ko'ra, talaba o'z qiziqishlari, qadriyatlarini va shaxsiy qobiliyatlarini kasbiy yo'nalish bilan uyg'unlashtirishi kerak. Masalan, agar talaba o'z qobiliyatlarini to'g'ri aniqlasa va kasb bilan uyg'unlashtirsa, u kelajakda o'z kasbiy roli bilan ishonchli aloqani o'rnatadi. Shu bilan birga, ijtimoiy muhit, do'stlar va o'qituvchilar talabaning kasbiy tanloviga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Erikson nazariyasida identifikatsiya jarayoni faqat ichki motivatsiyalar bilan cheklanmaydi, balki tashqi ta'sirlar bilan ham mustahkamlanadi. Talabalar professional identifikatsiyani shakllantirishda o'zlarini sinash va yangi tajribalarni o'rganish orqali rivojlanadilar. Shu nuqtai nazardan, psixosozial yondashuv kasbiy yo'nalish tanlash jarayonini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. U shuni ko'rsatadiki, professional identifikatsiya faqat akademik natijalar emas, balki shaxsning o'zini anglash darajasi bilan ham belgilanadi.

John Hollandning kasbiy shaxsiyat nazariyasi ham professional identifikatsiya jarayonini tushuntirishda keng qo'llaniladi. Hollandga ko'ra, shaxsiyat turlari va kasbiy muhitning xususiyatlari o'rtasidagi moslik talabaning professional identifikatsiyasini belgilaydi. U olti asosiy shaxsiyat turini ajratadi: realist, tadqiqotchilik, ijodiy, ijtimoiy, tashkiliy va konvensional. Talabalar o'z qobiliyatlari va qiziqishlariga mos kasbni tanlaganda, ular o'z kasbiy rolini aniqlash va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Holland nazariyasi shuni ta'kidlaydiki, moslik darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, talabaning professional identifikatsiyasi shunchalik mustahkam bo'ladi. Shu bilan birga, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tajriba olish imkoniyatlari ham kasbiy identifikatsiya jarayonini tezlashtiradi. Nazariya talabalarining ichki motivatsiyasi va tashqi sharoitlar o'rtasidagi muvozanatni hisobga oladi. Bu yondashuv talabalarining o'z kasbiy yo'nalishlarini tanlash va amalga oshirishdagi psixologik determinantlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Hollandning fikricha, kasbiy qiziqish va shaxsiyat uyg'unligi shaxsning kasbiy muvaffaqiyatga erishishida asosiy omil hisoblanadi.

Albert Bandura va ijtimoiy o'rganish nazariyasi ham professional identifikatsiya jarayonini tushuntirishda katta ahamiyatga ega. Bandura ta'kidlaydiki, talabalarining kasbiy identifikatsiyasi kuzatuv, taqlid va ijtimoiy interaktiv jarayon orqali shakllanadi. Talabalar o'zlariga model sifatida oladigan mutaxassislar, ustozlar va do'stlarining kasbiy xatti-harakatlarini o'rganadilar. Shuningdek, shaxsiy tajriba va muvaffaqiyatlar ularga kasbiy o'zini anglash va identifikatsiya jarayonida yordam beradi.

Bandura nazariyasida o'z-o'zini samarali boshqarish va o'z qobiliyatlari ishontirish ham professional tanlovda muhim determinant sifatida ajratilgan. Talaba o'zini o'rgangan vazifalarda sinab ko'rish orqali kasbiy rolni yanada mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy muhitning qo'llab-quvvatlashi va rag'batlantirish mexanizmlari ham professional identifikatsiyani tezlashtiradi. Bu yondashuv shuni ko'rsatadiki, shaxsiy qobiliyatlar, motivatsiya va ijtimoiy ta'sirlar birgalikda professional identifikatsiya jarayonini shakllantiradi. Shu tarzda, Bandura nazariyasi talabalarda kasbiy o'zini anglash va rivojlantirishning psixologik mexanizmlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Shuningdek, Superning kasbiy rivojlanish nazariyasi ham professional identifikatsiya jarayonini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi. Superga ko'ra, kasbiy identifikatsiya va kasbiy yo'nalish tanlash shaxsning hayotiy bosqichlari bilan bog'liqdir. Talabalar professional rivojlanishning eksploratsiya bosqichida turib, turli kasblarni sinab ko'radilar va o'z qiziqishlari va qobiliyatlari mos yo'nalishni aniqlaydilar. Super nazariyasi shuni ko'rsatadiki, shaxsning ichki motivatsiyasi, qobiliyatlari va ijtimoiy sharoitlar o'rtasidagi uyg'unlik professional identifikatsiya jarayonini belgilaydi.

Talabalar o'z kasbiy yo'nalishlarini tanlashda shaxsiy qadriyatlar va hayotiy maqsadlarni ham hisobga oladilar. Shu bilan birga, tajriba va amaliy mashg'ulotlar orqali ular kasbiy o'zini anglashni mustahkamlaydilar. Superning yondashuvi talabaning kasbiy qarorlarini rivojlantirish va professional muvaffaqiyatga erishish mexanizmlarini tushunishga imkon beradi. Shu tarzda, ilmiy nazariyalar talabalarda professional identifikatsiya jarayonining psixologik determinantlarini aniqlash va ularni samarali rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy rol o'ynaydi. Talabalarining kasbiy identifikatsiyasi faqat shaxsiy qobiliyatlar bilan cheklanmay, balki ijtimoiy ta'sirlar va nazariy yondashuvlar orqali yanada boyib, barqaror shakllanadi.

Muhokama. Talabalarda professional identifikatsiya jarayonining psixologik determinantlari murakkab va ko'p qirralidir. Avvalo, shaxsiy motivatsiya va ichki intilishlar talabaning kasb tanlash qaroriga bevosita ta'sir qiladi. Motivatsiya baland bo'lganda, talaba o'z

kasbiy yo'nalishini faol izlaydi va o'zini turli vaziyatlarda sinab ko'radi. Shuningdek, shaxsiy qobiliyat va qiziqishlar professional identifikatsiyani shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Talaba o'z kuchli tomonlarini aniqlaganda va ularni kasbiy yo'nalish bilan uyg'unlashtirganda, o'zini kasbga bog'lab, mustahkam identifikatsiya hosil qiladi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, otana, do'stlar va ustozlarning ta'siri ham jarayonni tezlashtiradi. Shu bilan birga, akademik muvaffaqiyatlar va amaliy tajribalar kasbiy identifikatsiya darajasini oshiradi. Talaba turli muammolarni hal qilgan sari o'z kasbiy roli va javobgarligini yaxshiroq tushunadi. Psixologik determinantlar o'zaro bog'liq bo'lib, ular professional identifikatsiyani shakllantirishda sinergik ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun, talabalarda kasbga bo'lgan qiziqish va ichki intilishlarni uyg'unlashtirish muhim hisoblanadi. Shu tarzda, psixologik omillar nafaqat tanlov jarayonini, balki kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatni ham belgilaydi.

Ikkinchi jihat sifatida, talabaning ijtimoiy muhitdagi o'rni va ta'lim jarayonidagi tajribasi professional identifikatsiya jarayonini sezilarli darajada shakllantiradi. Talabalar doimiy ijtimoiy aloqalar orqali o'z kasbiy roli va imkoniyatlarini tushunadilar. Mentorlar va ustozlarning kasbiy model sifatida namoyon bo'lishi, shuningdek, sinfdoshlar bilan tajriba almashish jarayonni kuchaytiradi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash talabaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirib, professional identifikatsiya jarayonini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, talabaning turli akademik va amaliy vaziyatlarda duch keladigan muvaffaqiyatsizliklar ham o'zini anglash va kasbiy yo'nalishini aniqlashga yordam beradi. Psixologik determinantlar va ijtimoiy omillar birgalikda talabaning kasbiy identifikatsiyasini yanada boyitadi. Tajriba va amaliy mashg'ulotlar shaxsning ichki motivatsiyasi bilan uyg'unlashganda, professional identifikatsiya jarayoni samarali kechadi. Shuningdek, ijtimoiy muhitning rag'batlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi xususiyatlari talabaning kasbga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu tarzda, ijtimoiy omillar talabaning professional identifikatsiyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Uchinchi muhim jihat sifatida, kasbiy identifikatsiya jarayonida shaxsiy psixologik xususiyatlar va qobiliyatlarni rivojlantirishning ahamiyati katta. Talaba o'z qobiliyatlari va cheklavlarini aniqlash orqali kasbiy tanlovni ongli ravishda amalga oshiradi. Shuningdek, o'z-o'zini boshqarish, stressga chidamlilik va muammolarni hal qilish qobiliyati professional yo'nalishni shakllantirishda muhim determinant hisoblanadi. Talaba o'zining kuchli va zaif tomonlarini bilganida, u kasbga bo'lgan munosabatni yanada barqaror shakllantiradi. Ichki motivatsiya va qiziqishlar tizimi kasbiy identifikatsiya jarayonini kuchaytiradi. Talaba amaliy tajriba va yangi vazifalarni sinab ko'rgan sari o'z kasbiy rolini tushunadi. Shu bilan birga, professional identifikatsiya shaxsiy qoniqish va kelajakdagi muvaffaqiyat hissi bilan mustahkamlanadi. Psixologik determinantlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash birlashib, talabaning kasbiy yo'nalishini aniqlash jarayonini optimallashtiradi. Shu tarzda, professional identifikatsiya nafaqat shaxsiy qobiliyatlar, balki ijtimoiy va psixologik omillar bilan birgalikda shakllanadi. Talabaning kasbiy o'sishi va muvaffaqiyati ushbu jarayonning samarali kechishiga bog'liqdir.

Xulosa. Talabalarda professional identifikatsiya jarayonini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu jarayon ko'plab psixologik omillarga bog'liq va shaxsning o'zini anglash darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Ichki motivatsiya, qiziqishlar va shaxsiy qobiliyatlar talabaning kasb tanlash jarayonida asosiy rol o'ynaydi. Talaba o'z qobiliyatlarini aniqlash orqali kasbiy yo'nalishini ongli ravishda tanlaydi va o'zining kelajakdagi muvaffaqiyatiga tayyorgarlik ko'radi. Shu bilan birga, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ustozlar va do'stlarning tavsiyalari professional identifikatsiya jarayonini mustahkamlaydi. Akademik muvaffaqiyatlar va amaliy tajribalar esa talabaning kasbiy o'zini anglash jarayonini yanada boyitadi. Psixologik determinantlar bir-biri bilan uzviy bog'lanib, professional identifikatsiyani shakllantirishda sinergik ta'sir ko'rsatadi. Talaba o'z ichki resurslarini va tashqi imkoniyatlarini uyg'unlashtira olganida, kasbiy yo'nalish bilan mustahkam identifikatsiya hosil bo'ladi. Shu tarzda, professional identifikatsiya faqat shaxsiy qobiliyatlar bilan emas, balki ijtimoiy va psixologik omillar bilan ham belgilanadi. Bu jarayon shaxsning o'zini anglash va kasbiy muvaffaqiyatga erishish salohiyatini oshiradi.

Ikkinchi jihatdan qaraganda, professional identifikatsiya jarayoni talabaning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siriga bevosita bog'liqdir. Talaba ustozlar, mentorlar va sinfdoshlar bilan tajriba

almashish orqali o'z kasbiy rolini tushunadi va mustahkamlaydi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash professional tanlovni ongli va samarali qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, amaliy mashg'ulotlar va tajriba asosida olingan bilimlar talabani kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlaydi. Talaba muvaffaqiyatsizlik va qiyinchiliklarni boshdan kechirganda ham o'z kasbiy yo'nalishini yanada aniqroq belgilaydi. Psixologik determinantlar va ijtimoiy omillar birgalikda talabani kasbiy identifikatsiyasini chuqurlashtiradi. Shu tarzda, professional identifikatsiya jarayoni nafaqat akademik natijalar, balki shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy o'zaro ta'sir bilan ham belgilanadi. Talaba kasbiy rolini tushungan sari, u o'z kasbiy motivatsiyasi va mas'uliyatini yanada kuchaytiradi. Bu jarayonning samarali kechishi kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatga asos bo'ladi.

Uchinchi jihatdan, psixologik determinantlar va ijtimoiy omillar birlashib, professional identifikatsiya jarayonini barqaror va davomiy qiladi. Talaba o'z kasbiy qiziqishlarini aniqlab, ularni hayotiy qadriyatlar va maqsadlar bilan uyg'unlashtirganda, professional yo'nalishda o'zini to'liq anglaydi. Ichki motivatsiya, qobiliyatlar va tashqi qo'llab-quvvatlash birgalikda talabani kasbiy tanlovini ongli va samarali qiladi. Shu tarzda, professional identifikatsiya talabani kelajakdagi ish faoliyati va kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omilga aylanadi. Talaba turli vaziyatlarda o'zini sinab ko'rgan sari, kasbiy rolini yaxshiroq tushunadi va rivojlantiradi. Psixologik determinantlar shaxsning o'zini anglash, mas'uliyatni qabul qilish va kelajakdagi maqsadlarga erishish qobiliyatini mustahkamlaydi. Ijtimoiy va psixologik omillar birlashib, professional identifikatsiyani mustahkam va barqaror qiladi. Shu tarzda, talabalarda professional identifikatsiya jarayoni shaxsiy, ijtimoiy va psixologik faktorlarning uyg'unlashuvi orqali shakllanadi. Bu jarayonning samarali kechishi talabani kasbiy o'sishi va kelajakdagi muvaffaqiyatining asosini tashkil qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Vigotsky, L. S. (1997). *Educational Psychology*. Boca Raton: St. Lucie Press.
2. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
3. Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
4. Bruner, J. S. (1961). The Act of Discovery. *Harvard Educational Review*, 31(1), 21–32.
5. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
6. Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rustamov Shavkat Shuxratovich

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

TALABALARDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK JABHALARI

Annotatsiya Mazkur ilmiy ishda talabalarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish jarayonining psixologik jihatlari keng yoritiladi. Unda talaba shaxsining kognitiv, motivatsion va ijtimoiy rivojlanish omillari ilmiy fikrlashni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi. Tadqiqotda ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, mustaqil izlanishlarga yo'naltirish va ilmiy bilish kompetensiyalarini qo'llab-quvvatlash samarali natija berishi isbotlab beriladi. Shuningdek, ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish mexanizmlarini kuchaytirishga qaratilgan psixologik yondashuvlarning dolzarbligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ilmiy dunyoqarash, talaba psixologiyasi, tanqidiy fikrlash, motivatsiya, kognitiv jarayonlar, mustaqil bilish.